

درس چهارم

۱. سه شیوه ی زندگی جامعه ی ایران در دوره ی قاجار را نام ببرید؟ زندگی روستایی، ایلی عشایری و شهری .
۲. ویژگی های روستاییان در دوره ی قاجار چگونه بود؟ به استثنای اربابان و زمین داران، طبقات روستایی اغلب افرادی بی زمین بودند که در اراضی مالکان کار می کردند. برخی از گزارشات نشان از آن دارد که روستاییان کم و بیش تحت ستم اربابان و مأموران مالیاتی بودند.
۳. ویژگی های زندگی ایلات و عشایر در دوره ی قاجار چگونه بود؟ در رأس ایلات سران ایل قرار داشتند و تمام مناسبات و روابط حکومت و ایل زیر نظر آن ها انجام می گرفت. افراد ایل به واسطه ی خدماتی که به رهبران خود انجام می دادند از وضعیت بهتری نسبت به روستاییان برخوردار بودند. آنان همواره به عنوان نیروهای مسلح در مواقع جنگ یکی از منابع تأمین نیروی نظامی حکومت قاجار بودند و در مناطق تحت نفوذ خود با استقلال بیشتری حکومت می کردند.

۲. چه گروه هایی در دوره ی قاجار در شهرها می زیستند؟ گروه های اجتماعی مختلفی از قبیل مقام ها و کارگزاران حکومتی، علما و دانشمندان، بازرگانان، اصناف و پیشه وران، کارگران می زیستند.
۵. وضعیت روحانیون در دوره ی قاجار چگونه بود؟ آنان از دیرباز به دلیل بافت و ساختار مذهبی جامعه سنتی دوره ی قاجار در میان اقشار مختلف مردم نفوذ فراوانی داشتند و متکفل امور دینی بودند. روحانیون به واسطه ی نظارت بر موقوفات و دریافت وجوهات شرعی از نظر مالی از حکومت استقلال داشتند.
۶. چرا روحانیون در مقاطعی از تاریخ عصر قاجاریه، در برابر قدرت های خارجی ایستادگی کردند و اقدامات شاهان و درباریان قاجار را به چالش کشیدند؟ به دلیل عدم وابستگی به حکومت.
۷. هسته ی اصلی نظام اقتصادی و اجتماعی شهرها و شالوده ی زندگی اجتماعی و اقتصادی در مراکز شهری را چه مکانی تشکیل می داد؟ بازارها.
۸. چه عواملی سبب تمایز و تفاوت در بین اهالی یک شهر در محلات گوناگون می شد؟ عوامل قومی، مذهبی و شغلی.
۹. نظام تولید در دوره ی قاجار بر چه محورهایی استوار بود؟ هر کدام را توضیح دهید. ۱- شیوه ی تولید سهم بری دهقانی، که ساکنان و زارعین و کشاورزان از تولید، سهم معینی را دریافت می کردند. روستاییان بی زمین اغلب بر روی اراضی مالکان کار می کردند. آنان در ازای بهره برداری از ملک ارباب گاه تا یک سوم محصول را به عنوان بهره مالکانه به او تحویل می دادند. بخشی نیز به عنوان مالیات به دولت پرداخته و بخشی نیز سهم خودشان می شد ۲- شیوه ی تولید خرده کالایی دولتی و خصوصی که ویژه اقتصاد شهری بود. این گروه از کارگران و اصناف و تولیدکنندگان شهری در کارگاه ها و مراکز تولید شهری به کار اشتغال داشتند ۳- شیوه ی تولید شبانکارگی (شبان) یا ایلپاتی که مختص ایلات و کوچ نشینان بود. نظیر تولید، گوشت، پوست، پشم، گلیم، فرش ایلاتی، لبنیات و غیره.
۱۰. چرا در اوایل دوره ی قاجار شاهد رشد و رونق صنایع دستی در ایران هستیم؟ در این زمان به علت جنگ های ناپلئون چندان کالاهای صنعتی اروپایی به ایران وارد نمی شد و صنایع دستی ایران مانند منسوجات ابریشمی، شال، مخمل، زری باف، ظروف سفالی و لعاب دار، منبت کاری، قلم کاری، خاتم کاری، انواع اسلحه گرم و سرد، با کیفیت خوب ساخته و تولید می شد و از لحاظ کیفیت و دوام در وضعیت مطلوبی بود.
۱۱. تأثیر واردات خارجی بر وضعیت صنایع ایران در دوره ی قاجار را توضیح دهید؟ با فروکش کردن جنگ در اروپا و سرازیر شدن سیل کالا های اروپایی، صنایع دستی ایران به تدریج رو به انحطاط رفت. بسیاری از اروپاییان که در این زمان از ایران دیدن کرده اند از نابودی و ضعف مراکز قدیمی و پررونق صنایع دستی ایران مثل کاشان، اصفهان، شیراز، کرمان و یزد خبر داده اند. کالاهای اروپایی، به ویژه محصولات صنعتی انگلستان صدمه ی شدید به صنایع ایران وارد آورد.
۱۲. در دوره ی صدارت چه کسی تلاش های زیادی برای احیای صنایع دستی ایران صورت گرفت؟ امیرکبیر.
۱۳. وضعیت کشاورزی ایران اواخر قرن نوزدهم و اوایل قرن بیستم میلادی چگونه بود؟ مانند گذشته یک کشاورزی معیشتی نبود. برخی از گزارش ها حاکی از چند برابر شدن تولید برخی از اقلام محصولات کشاورزی و به ویژه محصولات صادراتی مانند ابریشم، تریاک، تنباکو، پنبه و برنج دارد.
۱۴. چه عواملی در دوره ی قاجاریه موجب افزایش تولید و صادرات پنبه از ایران به روسیه شد؟ جنگ های استقلال آمریکا.
۱۵. بازرگانان روسی و ارمنی چگونه به روند افزایش صادرات پنبه در دوره ی قاجاریه کمک کردند؟ با حمایت های مالی، نصب دستگاه های پنبه پاک کنی، توزیع بذر و بالا بردن استانداردهای تولید.
۱۶. تجاری شدن کشاورزی ایران در عصر قاجار چه نتایجی در پی داشت؟ موجب افزایش درآمد مالکان و مشارکت روزافزون تجار ایرانی و خارجی در امر صدور تولیدات انواعی خاص از محصولات کشاورزی نظیر پنبه و تریاک شد.
۱۷. ورود محصولات جدید کشاورزی به ایران در دوره ی کدام شاه قاجار صورت گرفت و چه تأثیری بر جای گذاشت؟ ناصرالدین شاه. با ورود محصولات جدید کشاورزی از اروپا به ایران تحولی عظیم در سبب غذایی ایرانیان ایجاد شد به گونه ای که محصولات غذایی جدیدی مثل گوجه فرنگی، نخود فرنگی و سیب زمینی در غذای خانوارهای ایرانی جای خوش کرد و سیب زمینی به یکی از محصولات مهم کشاورزی تبدیل شد.
۱۸. تجاری شدن کشاورزی در ایران در دوره ی قاجار موجب رونق تجارت کدام محصولات شد؟ گوجه فرنگی، نخود فرنگی و سیب زمینی
۱۹. در زمان مظفرالدین شاه برای مقابله با قحطی چه اقدامی صورت گرفت؟ کشاورزان به کشت سیب زمینی تشویق می شدند.

۲۰. چه عواملی سبب رشد تولید و صادرات فرش در دوران قاجار شد؟ ارزیابی نیروی کار، طرح و نقش های زیبا و متنوع، هنرمندی و ظرافت بافندگان ایرانی از یک سو و تقاضای بازار جهانی و سرمایه گذاری خارجی در تولید و تجارت. علاوه بر آن، رکود صنعت صادرات ابریشم و کمبود طلا و نقره جهت تأمین مالی واردات کالا از اروپا و سایر کشورها، نیز تأثیر بسزایی بر رونق صادرات فرش به عنوان کالای جایگزین داشت.
۲۱. مهم ترین مراکز قالی بافی در دوره ی قاجار را نام ببرید؟ تبریز، کاشان، همدان، اصفهان، کرمان، اراک، کردستان، آذربایجان.
۲۲. در کدام شهرها کارگاه های کوچک و بزرگ فرش توسط تجار داخلی و سرمایه گذاران خارجی دایر شد؟ تبریز و اراک.
۲۳. نظام تعلیم و تربیت در دوره ی قاجار چگونه بود؟ نظام تعلیم و تربیت سنتی ایران تداوم و گسترش یافت. در آن زمان سوادآموزی مقدماتی در مکتب خانه ها و یا از طریق معلمان خصوصی یا معلمان سرخانه انجام می گرفت. دانش آموزانی که توانایی مالی و علاقه به ادامه ی تحصیل داشتند، وارد مدرسه های قدیم و حوزه های علمیه می شدند. در این مراکز آموزشی، علوم نقلی و عقلی تعلیم داده می شد.
۲۴. مراکز علمی و آموزشی مهم و بزرگ دوره ی قاجار را نام ببرید؟ مدرسه های مروی و سپهسالار (مدرسه ی عالی شهید مطهری کنونی).
۲۵. در نتیجه ی چه عواملی به تدریج مدرسه های جدیدی در دوره ی قاجاریه به وجود آمد؟ در نتیجه ی گسترش ارتباط ایرانیان با کشورهای اروپایی در دوره ی قاجار و ورود مظاهر تمدن مدرن غربی به کشور ما.
۲۶. نخستین مدرسه های جدید را چه کسانی در ایران تأسیس کردند؟ مسیونرهای اروپایی.
۲۷. مهم ترین مدرسه جدید دوره ی قاجار چه مدرسه ای بود؟ مدرسه ی دارالفنون.
۲۸. مدرسه ی دارالفنون با چه هدفی توسط امیر کبیر بنیان نهاده شد؟ با هدف فراگیری علوم و فنون جدید توسط دانشجویان ایرانی در داخل کشور.
۲۹. دارالفنون به عنوان نخستین مدرسه ی عالی یا دانشگاه ایرانی در چه رشته هایی فعالیت می کرد؟ در رشته های نظامی، پزشکی، ریاضی و هندسه، فیزیک، شیمی، معدن.
۳۰. کدام شخصیت های فرهنگی عصر قاجار بود که کوشش زیادی برای تأسیس مدرسه های جدید به ویژه در مقطع تحصیلی ابتدایی در شهرهای مختلف ایران کرد؟ میرزا حسن رشیدی.
۳۱. هدف رشیدی از برپایی مراکز آموزشی جدید چه بود؟ فراهم آوردن شرایط برای سوادآموزی فرزندان تمام قشرهای مختلف جامعه بود.
۳۲. در دوره ی قاجاریه کدام یک از زنان فاضل در تأسیس مدارس جدید مشارکت داشتند؟ از جمله ی این زنان می توان به بی بی خانم استرآبادی اشاره کرد که مدرسه ی دوشیزگان را به منظور تحصیل دختران در تهران تأسیس کرد.
۳۳. مؤسس حوزه ی فلسفی تهران که بود؟ ملا عبدالله ژنوزی.
۳۴. در حوزه ی فلسفی تهران کدام شاخه های فلسفه ی اسلامی رشد و توسعه یافتند؟ مکتب مشاء، حکمت اشراق و حکمت متعالیه صدرایی و عرفانی.
۳۵. فیلسوف نامدار دوره ی قاجار را نام ببرید؟ حاج ملاهادی سبزواری (۱۲۸۹ - ۱۲۱۲ق).
۳۶. حاج ملاهادی سبزواری کتاب «اسرارالحکم» را به درخواست چه کسی به فارسی نوشت؟ ناصرالدین شاه قاجار.
۳۷. چرا پس از سقوط صفویان، هنر نگارگری رو به افول نهاد؟ به علت جنگ های داخلی.
۳۸. چرا هنر نقاشی در عصر قاجاریه دچار تحولی اساسی شد؟ وحدت سیاسی و استقرار امنیت در سایه حمایت پادشاهان و دربار و ارتباط با غرب.
۳۹. کدام شاه قاجار برجسته ترین هنرمندان نقاشی را در تهران گرد آورد و آن ها را به کشیدن پرده های بزرگ جهت نصب در کاخ ها تشویق کرد؟ فتحعلی شاه.
۴۰. در دوره ی ناصرالدین شاه، سنت نگارگری ایرانی چه تحولی پیدا کرد؟ تحت تأثیر هنر نقاشی مدرن اروپایی قرار گرفت و سبک نوینی در نقاشی به وجود آمد و هنرمندان نقاش بزرگی مانند محمد غفاری معروف به «کمال الملک»، پا به عرصه نهادند.
۴۱. تعزیه در کدام دوره و برای چه رویدادی رواج یافت؟ در عصر صفوی برای بزرگداشت حماسه ی کربلا و شهادت امام حسین (ع) رواج یافت.
۴۲. هنر تعزیه در دوره ی کدام شاه قاجار گسترش پیدا کرد؟ ناصرالدین شاه.
۴۳. کدام مکان در دوره ی قاجار محل اجرای تعزیه بود؟ تکیه دولت.

۴۲. در دوره ی قاجار چه نمایش هایی و در کجا اجرا می شد؟ به جز نمایش های مذهبی ، نمایش های دیگری مثل نمایش روحوضی (سیاه بازی) و بقال بازی در مراسم شادی در روی حوض خانه ها که با تخته آن را می پوشانیدند و یا در برخی قهوه خانه ها اجرا می شد.
۴۵. هنر تئاتر به سبک اروپایی در دوره ی قاجاریه به همت چه کسانی در ایران گسترش یافت؟ دانشجویان اعزامی به اروپا.
۴۶. چه کسی نخستین بار به دستور ناصرالدین شاه و در کجا یک تالار نمایش ساخت؟ میرزا علی اکبرخان مزین الدوله (نقاش باشی) در محل فعلی دارالفنون.
۴۷. سنت معماری ایرانی اسلامی دوره ی قاجاریه با توجه به چه عواملی تداوم یافت؟ با توجه به شرایط اقلیمی و آب و هوایی و نوع مصالح ساختمانی.
۴۸. اختراع دوربین عکاسی چه تاثیری بر معماری دوره ی قاجاریه داشت؟ تصاویر زیادی از بناهای اروپایی توسط مسافران در عصر ناصری به ایران آورده شد. بسیاری از معماران به سفارش دربار و ثروتمندان با تاسی و تقلید از معماری فرنگی و تلفیق آن با معماری ایرانی، سبکی از معماری را در این دوره به وجود آوردند که در آن عناصر و ویژگی های معماری ایرانی و اروپایی در آن ترکیب شده بود.
۴۹. بناهایی که در دوره قاجاریه به تقلید از بناهای اروپایی ساخته می شد به چه نامی معروف شدند؟ بناهای «کارت پستالی».
۵۰. کاخ شمس العماره واقع در مجموعه ی کاخ گلستان، به دستور چه کسی ساخته شد؟ ناصرالدین شاه.
۵۱. ورود مظاهر تمدن جدید غربی مانند تلگراف، تلفن، پست، بانک، روزنامه، تئاتر، چه تاثیری در گسترش سبک معماری اروپایی در ایران داشت؟ پس از رواج این مظاهر تمدنی، ساختمان هایی مثل پست خانه، تلگراف خانه، تلفن خانه، بانک ها، دفاتر روزنامه ها، تماشاخانه ها، خیابان های جدید، مدارس جدید، فروشگاه ها، مراکز نظمی، بیمارستان های جدید، سفارت خانه ها تحت تأثیر معماری اروپایی ساخته شدند.

۱
۲
۳
۴
۵
۶
۷
۸